

ALLMANT OM GUMBY.

Gumby gård hörde en gång i tiden till Alvastra Kloster. Gumby hörde också till Brahe och Visingsö. Gårdarna skulle senare försörja Braheskolan på Visingsö och kallades därför "Skolagods".

På slutet av 1700-talet fanns två gårdar som brukades av Jonas Svensson och Petter Håkansson. Dessutom fanns två torp och en kvarn. Hundra år senare var det fyra gårdar och fyra torp. Dessutom har ett soldattorp, Gumby rote, legat här sedan 1600-talet.

I norra delen av Gumby gick vägen i ett östligare läge än nu. Mellan Kalle Dabb och Sand gick vägen i stort sett i åkerkanter. Först i västerkant på största åkern, sedan i österkant på nästa åker fram till Sand. Där gick den mycket nära väster om huset.

Vägen mot Hålan fanns inte som nu. Eventuellt finns det en äldre stig från ungefär Siggeryskorset mot Hålan som kan vara den äldsta vägen dit.

Vägen till Tyrsabola och Segeryd (Siggeryd) fanns dock.

Detta är en av ursprungsgårdarna i Gumby och den gård (1/4 mtl.) som fortfarande är brukad och bebodd i Gumby. Bostadshuset ligger där det alltid har legat men är kraftigt tillbyggt på 1970-talet. Ladugården låg på 1800-talet tätt intill vägen vid Hålan-vägskälet. Den nuvarande ladugården byggdes 1905-06 och 1979. Bostadshuset byggdes, alternativt byggdes om, ca 1910.

I vinkel till bostadshuset låg en mindre flygelbyggnad som revs på 1970-talet.

Brunnen till gården var en av traktens mest pålitliga källor som aldrig sinade. Den kallades för "Vangslan-källan".

Vid det laga skiftet 1879 ägdes gården av Wisingsborgs skolegods och brukare/arrendator var Johannes Petterson. Den tidigaste ägare som folk minns var en kvinna vid namn Sara. I bostadshuset bodde hennes arrendatorer. En hette Fredriksson.

Sara sålde (ev. arrenderade ut) till Skomakare Olausson med familj. Under hans tid här byggdes ett nytt bostadshus på gården (ca 1905). Skomakeriet låg i flygeln där 3-4 skomakare hade verkstad. Här tillverkades bra stövlar och skor förutom lagning av befolkningens skor. Sadelmakeri ville han dock inte syssla med i någon större omfattning. Även här i Gumby drog han ut tänder när folk behövde. 25 öre kostade det nöjet. Olausson flyttade senare till Täppan i Bultsbol. Ekonomiska problem tvingade honom att sälja Gumby. En annan arrendator hette Wilhelm Gustavsson.

Köpare blev "Albertin i Gumby". Hon hette Albertina Karlsson, kom från Sestorp och hade eventuellt varit i Amerika. Hon var en av traktens många duktiga och strävsamma kvinnor. De kvinnor som skötte gårdar mer eller mindre ensamma kallades för "kjortla-bönnor". Albertina arbetade alltid. Ibland kunde hon ta sig en tupplur på mjölkpallen eller vid köksbordet. Det lyste alltid i huset. Hon hade en häst som hette Freja.

Ungdomen i bygden bråkade ofta med Albertina. Men hon hade ett kraftuttryck som hon tog till "söen anaggat eller söen anaskade sloka". När friarna till Albertinas dotter Nanny blev alltför envisa hände det till och med att hon kokte vatten och slängde efter dem. Detta minns folk här i trakten ännu.

Som hjälp hade hon s.k. somrardrängar under de mest bråda tiderna. En var från Tällekullen, den lite till åren komne "Svarvarn". Han lärde sig cykla vid 80 års ålder. Andra drängar var "klockan 3", John i Renemo och Albin Bäck.

På vintrarna klarade hon sig själv, trots att hon hade relativt mycket djur. Hon hann också gå som kokerska vid fester i granngårdarna. Liksvepning var också en av hennes bisysslor. Med åren krokade hon i ryggen och gick som en fällkniv. Hon avled efter ett fall i trappan på 1960-talet.

Albertina hade varit gift med Otto Kämpe i Lilla Aleryd och hade en dotter som hette Nanny. Nanny gifte sig med Gunnar Bäck som tog över gården. På deras bröllop var det fina slagsmål. En av Gunnars bröder, som hette Elving, hade varit dräng hos Albertina. Gunnar var en mycket skötsam bonde som bl.a. gjorde Gumby ängar till en av traktens mest välskötta. De slogs med lie till 1957 av Gunnar och Olle Bäck. Endast enstaka ekar fanns då i ängen som krävde 7 dagsverken per sida om vägen. Ca 1962 råkade Gunnar, när han knackade ur sin pipa, tända eld på en stor del av ängen på norra sidan vägen. 1990 började lokalbefolkningen att slå en liten del av ängen med lie på nytt.

ROSSA-STALLET. (Gumby 1:3)

Denna gård (1/8 mtl) ligger ca 100m in på Siggerydsvägen och flyttades hit någon gång före laga skiftet i Gumby som gjordes 1878-79. Då låg 4 hus på rad i den gamla fruktträdgården norväst om nyvarande ladugård. Det östligaste var den gamla ladugården. Boningshuset byggdes nytt 1936. Äldsta huset i nuvarande bebyggelse är troligtvis uthuset bredvid nuvarande bostad.

Vid Laga skiftet ägdes gården av F.d. Grenadieren Johan Stolt.

Från denna gården (troligtvis) emigrerade 1899 en Anders August Johansson med fru Klara (född Stolt) och 4 barn. Hon var dotter till en knekt Stolt i Heda.

Hit kom före detta soldaten Johan Ross med hustru Maria ca 1906. Johans föräldrar kom från Lommaryd (fadern Johan) och Linderås (modern Maja). Släkten bodde 1836-1897 i rusthållet i Rossholmen (nuv. Karlshäll, "Åsenheds"). En kort tid arrenderade de en gård i Visjö. De bodde även i Bultsbol från 1897. De hade 7 barn varav flera emigrerade till Amerika.

Barnen Kalle och Eda blev kvar och bodde här i början och mitten på 1900-talet. Kalle föddes snabbare än väntat och fick se dagens ljus i skogen. Mor Maria var på väg hem från Hårstorp och kom hem med gossen i förklädet varvid pappa Ross utbrast: Nu var du duktig Marie! Det trodde jag dig inte om!

Det äldsta huset låg i "gamla" trädgården, idag under en stor alm. Det lilla huset bestod av rum och kök med tillbyggd kammare på nervåningen. Något rum fanns på övervåningen. Där sov Kalle. Han var inte så nogräknad när han spottade ut snuset. Det var alldeles svart i taket över sängen, berättas det. På samma övervåning hade en skomakarelev till Olsson i Bultsbol sin verkstad. Elis skomakare kallades han. Han hade kört omkull på motorcykel.

Sedan byggdes 1936 nytt hus som finns i dag. Byggmästare var den döve Stor-Emil från Småland. Det sågade virket från sågen i Torp till Gumby tog två dagar att köra fram. Karl-Erik Gustafsson i Harsbol var ung pojke då och lönen blev 75 öre och 3 näsdukar. Hästen var grå och hette Noak.

Kalle var bl.a. biodlare och ville även syssla med smide förutom jordbruket. Han byggde sig en liten smedja på 40-talet i trädgården mot Gumby ängar. Innan hade han haft en smedja där bostadshuset ligger i dag. Den smedjan brann ner. Kalles specialitet var att vassa stenborr. Det fanns också en vedbod/hönshus i denna trädgård. Detta hus och smedjan revs i sen tid kring 1990. Annars var han inte så framgångsrik varken med biodlandet eller smidet. Honungen kramades ut vaxkakorna med händerna och honungen blev lite svårsäld. Han köpte dock en honungsslunga till slut.

Syskonparet var lite av allas hackkycklingar. Man var nog inte så snälla mot dem. Kalle blev t.ex. inlåst i jordkällaren av skolbarnen, Eda hade svårt att sälja sin ost och sitt bröd på missionsauktionerna.

En berättelse finns om hur Kalle lär ha kramat en fästemo Gerda, så kraftigt att hennes revben gick av. Han var stor och stark. Förlovningsringen lär ha varit hemmagjord och bestått av seldon.

Vid ett annat tillfälle skulle han cykla till öSjö med Lisa Norr som medpassagerare på stängen. Båda gick i tungviktsklassen och det bar sig inte bättre än att de körde omkull i lösgruset i Arydsli. "Hej va de visslar sa Kalle Ross när han körde omkull med Lisa Norr" blev sedan ett talesätt i bygden.

Kalle arbetade också på ett ambulerande tröskverk som fanns i bygden. Dock med det smutsigaste arbetet i halmen s.k. halmbuse. Han arbetade också på en såg hos familjen Andersson i Torp.

Eda var den mest ordningsamma i familjen. Sparsam och flitig. De hankade sig fram med 3-4 kor, och några höns, som till allas förtret alltid gick på vägen.

När Kalle dött hade Eda predikanter från församlingen inneboende för att dryga ut kassan. Dessutom hade hon barn inakorderade.

Eda Ross testamenterade gården till Bultsbol missionsförsamling, som sålde gården på auktion till Ake Lidegran.

Han i sin tur sålde husen till Lars-Eric och Solveig Redin som fortfarande bor kvar här.

GUMBY-SAND. (Gumby 1:4)

På 1700-talet låg ett ställe på västra sidan vägen, närmre Jusseryd. På 1879 års karta ligger dock husen i nuvarande läge utom ett litet uthus mellan boningshuset och vägen. Stugan är timrad och flyttad hit eller byggd här ca 1870. Den är tillbyggd ca 1910. Gården är ett mindre (1/16 mtl.) jordbruk som ligger på en sandås.

Vid det laga skiftet bodde här änkan Johanna Jonsdotter. Senare bodde en Pettersson som kom från Nytorp. Han köpte loss gården 1905 från skolagods-fonden på Visingsö. Då skrev man till självaste Oscar II för att få detta gjort. 187 kronor 80 öre var priset.

Efter Pettersson kom Kalle och Charlotta Johansson hit. Kalle kom från Norra Bråten och Charlotta (f. Nilsson) från Sestorp. De hade häst. De tog ett sommarbarn, Rut från Stockholm, under första världskriget. När hennes riktiga mor dog blev hon kvar här resten av sitt liv. Hon gifte sig med Henning från Rinna senare av alla kallad "Henning på Sand". Henning blev s.k. dagverkare och hjälpte bönder i trakten med diverse sysslor, bl.a. arbetade han mycket i skogen och vid snickeriet i Jusseryd. De hade 2-3 kor, gris och höns. Henning med familj brukade även "Väratorpet" på andra sidan "Värakärret". Ängarna slogs där och även kärret slogs och till stor del bar han hem höet på ryggen.

Nu bor deras dotter IngaBritt, född 34 med make här.

KALLE-DABB. (Gumby 2:1)

Denna lilla gården, 1/16 mantal, är en av Gumbys ursprungliga gårdar, en av de två gårdar som låg nära varandra på 1700-talet. Innan det laga skiftet 1879 friköptes denna gården från Wisingsborgs skolegods. Trots gårdens ringa storlek, 6,5 ha, fanns vid skiftet 2 torp, båda på vägen in mot Hålan. Det östligaste torpet låg i den s.k. Hålängen.

Bostadshuset låg på höjden nordost om vägskälet mot Hålan. Huset var en liten timrad stuga med ett rum med öppen spis, ett kök med järnspis och en liten farstu. På framsidan var en dörr och ett fönster. En köksingång fanns på norra gaveln. En annan litet stuga, kallad kammarn, med ett minimalt kök och ett rum, låg nära huset i vinkel mot vägen. I "kammarn" har en man kallad "Spötten" bott. Därför hette den också "Spöttakammarn". Även "Skräddarn" i Gumby hade sin verkstad här en tid. Eventuellt bodde han också i "kammarn". På 1879-års karta låg ladugården i annat läge. Den gråa ladugården fanns kvar tills asfalteringen av vägen 1992. Bostad och flygel såldes och flyttades härifrån till Haverdal och Tylösand i Halland i slutet på 1950-talet. Ett mindre uthus flyttades ner till granngården där det nu är garage. Rester av grunderna syns fortfarande och naturligtvis trädgården.

Här bodde enligt folkminnet Märten och Mina Andersson under knappa förhållanden på 1800-talets slut. Mina lär vid ett tillfälle blivit ertappad vid vedstöld i Tyrsabola. Enligt skiftet ägdes gården av Anders Svensson och hans hustru Mina. (Troligtvis samma personer.) De hade tidigare bott i Visjö. Märten arbetade på gårdarna här omkring. Han var mycket i Kaxbol hos en finsnickare där. Tyvärr hade han lite häftigt humör och hade ibland svårt att hålla sämjan med sina grannar. De fick tre barn, Kalle (Carl Andersson) född 1875, Amanda född 1868 och Selma. Amanda reste till Amerika 1897 gifte sig där, kom tillbaka, köpte och bosatte sig i granngården Hålan.

Kalle flyttade till Ingmarsbacken bredvid Granliden i Stora Aby, där han arbetade hos bönderna där omkring. Innan föräldrarna avled ca 1925 flyttade Kalle hem till Gumby. Här blev han sedan kvar till sin död 1950.

Han var en mycket förnöjsam människa och klagade aldrig trots sin fattigdom. Han blev så småningom ett av traktens mest kända original, och kallades för Kalle Dabb. Kalle var lite låghalt och något argsint. Skrytsam var han liksom väderspåman. Han var alltid klädd i blåställ, lumberjacka och krimmelmössa av päls. Han var en storkonsument av snus. Det går många historier om Kalle. Bland annat hade han en ko, kallad Sippa, som mjölkade så mycket så att mjölken aldrig tog slut. "Jag skulle kunna ha mjölkat hele dan om jag haft tid". "Ho mjölker 18 liter-på var spene" Han låg på ena knät och höll hinken med en hand och mjölkade med den andra.

Han hade en hund som hette Vecke. På hundens begravning ställde han till stort kalas.

Kalle var också rädd för elströmmen när den kom till bygden 1944. När strömmen sen var indragen hade han dock den bästa av alla. Eda Ross i granngården påstod att hon hade bästa strömmen. De var inte bästa vänner. Kalle kallade henne för "Svartmogga". Hennes påstående fick Kalle att härskna till och han svarade: "Det begriper du väl att det är jag som har bästa strömmen för till mej är det ju nerför".

På gamla dar köpte sig Kalle en trattgrammofon och spelade på den med hög volym till förbipasserande resenärers stora nöje. "Känn hur de drar" sa Kalle och kände vid tratten. Lapp-Lisa var hans stora favorit. Han spelade också Spiskroksvalsen och Kolmårdsvalsen.

Kalle var ju tacksam att bråka med för traktens ungdom. Ibland hände det att han fick både spikar och annat i gramofonens tratt. En gång satt det ett pöron i tratten som Kalle inte märkt. "Ho blir lite heser ibland" sa Kalle. En del gånger ställde ungdomarna om klockan för honom.

Kalle ville också ta bort all idrott.

I köket hade han en Klumpafälla som alltså var en rättfälla.

Att besöka och reta Kalle tillhörde lördagsnöjet för ungdomarna. Här kunde ofta ett 20-tal ungdomar samlas, ofta i olika gäng. Några var inne i stugan hos honom och hetsade upp Kalle mot de hemska "smålänningarna" som fanns utanför stugan. Och Kalle som var både rädd och arg gick vid något tillfälle ut och brände av ett skott mot himlen för och skrämma bort dess plågoandar. Men de planerade busstrecken kunde då fortsätta med att "smålänningarna" bar omkring på en bår med en gosse, som var inkletad med lingonsylt.

På andra sidan vägen låg ett stort flyttblock som ungdomarna hotade att de skulle rulla ner på Kalles lilla stuga. Kalle blev halvt ihjälskrämd vid dessa tillfällen. Ungdomarna hade dock väldigt roligt. Kalle var det mera synd om.

Kalle Andersson levde ensam hela livet med en ko, några kalvar, höns och någon gris. Han hade också några bikupor. Han fick hjälp av grannar ibland med matlagning och annat. Han hade länge ett elakartat bensår som skulle läggas om ofta. På slutet blev han inlagd på sanatorium och dog där 1950.

SOLDATTORPET, "SKRÄDDARNS", SOLHAGA. (Gumby 1:5)

Soldattorpet i Gumby rote. Enligt torpinvevningen Rusthåll nr 22 av Första Livgrenadierregementet Ombergs Kompani.

Någon gång på 1800-talet, kanske vid laga skiftet, fick soldaten marktillskott i fyra skiften. Ett skifte från varje gård i Gumby. Dessa återfördes till resp. gård på 1900-talet. Nuvarande hus byggdes ca 1850 och har byggts om bl.a. 1925.

Här finns anteckningar om boende sen 1683, Sven Persson Kaxe. En annan Kaxe förekommer också i början av 1800-talet i denna stuga. De boende kallades soldater fram till början på 1800-talet. senare kallades de livgrenadjärer. Oftast var Kronans män födda här på orten och ibland gick tjänsten i arv från far till son. Sista tjänstgörande livgrenadjär, eller roteknekt som det stod på knekttavlan på husets gavel, var Johan Albin Hadd från 1888 till ca 1900. Han bytte senare namn till Fritz. Han var i kronans tjänst ända till 1933 då han gjorde sitt sista rekrytmöte i Linköping. Då bodde han på en gård i Sestorp. Denne Fritz Hadd var också ett original. Han var enormt snusberoende. Sen hade också sina duster med grannen Kalle Dabb. Han kallade Kalles ställe för kanongjuteriet. Fritz hade två medaljer som han gärna visade upp. En lär han ha fått för tapperhet i fält! Han dog på 1940-talet.

Huset såldes ca 1918 till några gummor som hade det i några få år.

Från 1923 till på 1950-talet bodde en skräddare här. Valfrid Bengtsson med fru Betty och fem barn. De kom från Dags mosse. Hon hade varit mjölkerska i Hjorted i Småland. Han sydde kostymer m.m. till traktens folk. Han hade 2 kor, grisar, höns och några bisamhällen. Han odlade gurkor i Gumby och hade spannmål i Angseryd. Han anordnade slättergille. Men framförallt var han också en hängiven jägare. Han jagade på dagarna, speciellt på tisdagarna, och sydde på nätterna. Hans uthållighet när han fått upp ett djurspår var oändlig berättas det. "Jaktmarken sträkte sig mellan Vadstena och Gränna". En mård följde han i djup snö från Angseryd till Ingabola innan jakten tog slut och bytet fälldes. Pälsarna var värda stora pengar, upp till 325 kr för ett mårdsinn, om man jämför med normala dagslöner ca 2 kr om dagen. Han sköt 14 mårdar på 10 år. Räv drev han ut ur grytet genom att elda gamla gummistövlar.

Skräddarn blev kvar här hela livet. Han avled en tisdagmorgon i gurklandet när han skulle plocka gurkor för att fara till togs och sälja.

Efter skräddarn bodde en änkekan som hette Lidberg här i många år. Nu ägs stugan av ett pensionärspar från Stockholm som har det som sommarstuga.

TORP OCH ANDRA BYGGNADER I GUMBY

På storskifteskartan från 1787 finns tre torp med, varav ett soldattorp som inte tas upp här. Inga torp förutom soldattorpet finns med i torpinventeringen gjord i ödeshögs socken 1972-76.

1. Väratorpet eller Lindgrenatorpet eller Björkbacken.

I det nordöstra hörnet på Gumby, på andra sidan "Värakärren", nära gränsen mot Sunneby låg detta torp på en sandig kulle. Det finns både på kartan från 1787 och den från 1879. Dock låg dessa hus på olika ställen. Stugan som fanns här var så låg, att man utan problem kunde lägga händerna på taket. Stigen hit gick från både Torp, Sunneby och via spång från Gumby. Torpet var en s.k. lägenhet, där man bara ägde stugan. Arrendet av marken var 10 kr/år.

Här bodde en man som kallades för "Väringen" eller "August på Väret" under 1800-talet. Han gjorde dagsverken på gårdarna runtomkring. Han kallades också för "Kanin". Sålts 1913 för 150 kronor till Axel och Hanna Lindgren från Röks socken. Han var ursprungligen från Klämmestorp. De hade får och höns och odlade potatis. Mest tillverkade familjen i stor skala riskvastar (ladugårdskvastar och köskvastar) och vispar. En vanlig syn här i bygden vid denna tiden var fru Hanna bärande björkris på ryggen. Fru Hanna stickade också strumpor och sålde. Hon bakade stora pepparkakor och bjöd barnen på. Hon bjöd även på sursaft. Familjen Lindgren levde ganska bra på sina kvastar. De hade två döttrar Mia och Gerd. Föräldrarna blev kvar här till Axels död 1937. Deras kvarlåtenskap såldes på auktion 1938. Torpet revs 1940 och togs till eftertraktad torr ved av "skräddarn" i granngården i Gumby.

Nu är torpet igenplanterat med gran men minst två husgrunder, jordkällare, grindstolpar till trädgården och trädgårdsväxter syns tydligt. Eventuellt har det legat ett hus närmre kärret också vid den s.k. värabacken där barnen åkte skidor ner mot kärret. Nuvarande markägare vårdar lämningarna. De ligger på fastigheten (Gumby-) Sand. (Skyltat -97)

2. Torp norr om Gumby-Sand.

Detta torp finns med på 1787-års karta. Det låg något norr om nuvarande läge på Sand, men på den västra sidan av vägen. Det finns ej på laga skifteskartan från 1879 då den nuvarande bebyggelsen finns i stället.

3. Kvarn

Vid bäcken som kommer från Bultsbols mosse, låg på 1700-talet en kvarn "som kördes endast lite höst och vår". Den låg ca 50 m norr om det ställe där bäcken rinner under vägen mot Tyrsabola, ungefär där de nygrävda fiskdammarna börjar. Det syns idag inga rester efter den. Berget i Bäckfåran har sprängts och här ligger mycket sprängd sten.

4. Willis-torpet "Willisalycka"

Ca 300m öster om Gumby by mot Tyrsabola i den s.k. Skogshagen, låg under 1800-talet detta torp. Det var två byggnader enligt karta. Rester efter husgrund och jordkällare syns fortfarande tydligt. På åkerbitarna växer ca 40-årig granskog. En smal gång eller körväg syns där den ringlar fram söderut från torpet, över ett hygge i en mycket blockig terräng.

Här bodde torpare Peter Willis Håkansson och hustru Sofia Dalberg med många barn, som några emigrerade till Amerika. Han var klädd i s.k. barpäls, ingenting under, sommar som vinter. Föräldrarna bodde kvar ensamma till 1899 då Willis togs in på fattighuset. Hustrun benämndes vid samma tid blind och fattig. (Skyltat -97)

5. Torp.

På gränsen mot Hålan ca 40m norr om vägen låg detta torp från 1800-talet. Tydliga rester efter grund och jordkällare eller brunn finns kvar. Här bodde eventuellt enligt folkminnet en som hette "Kärn". (Skyltat -97)

6. Torp

Från vägskalet i Gumby, där vägen mot Hålan börjar, i den s.k. Hålängen, ligger ca 150m åt nordväst i en svacka ytterligare ett torp. Detta finns med först på kartan från 1879. Tydliga rester finns också här efter husgrund och trädgård. Enligt skiftet bodde här då Johannes Johansson.

Här bodde eventuellt "Staka-Tilda" enligt hörsägen. (Skyltat -97)